

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 610 sahifa,
18-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchi yoshlarni muhandislik kasblariga yo'naltirishda xorij tajribasi.....	10
Maxamov X. T., Omondavlatova Sofiya Baxtiyor qizi	
2-sinf darslarida "4K" ko'nikmalarini shakllantirish: XXI asr savodxonligi poydevori	14
Jo'rayeva Nargiza O'ktamovna	
Ommaviy axborot vositalarining inson ruhiy salomatligiga ta'siri: empirik tadqiqot natijalari.....	18
Abdinazarova Bibixonim Rashid qizi	
Talabalar uchun amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda texnik loyihalarning o'rni	23
Axmadaliyev Mansurbek Erkaboy o'g'li, Rejabov Jaloliddin Sadiq o'g'li	
Masalalarni modellashtirish metodi yordamida yechish yo'llari	28
B. B. Qarshiyev, Bekmuradov Bobur Toyloq o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida elektron o'quv materiallaridan foydalanishning afzalliklari.....	34
Tog'aymurodova Marjona Yusuf qizi	
Raqamli ta'lim muhitida dizaynerlik faoliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy metodlari.....	39
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna	
Metall va metallmas buyumlarga ishlov berish texnologiyasi fanidan amaliy dars mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	47
A. Safarov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirish mezonlari.....	57
Xolmatov Doston Dilshod o'g'li	
7–8-sinf biologiya darslarida kompetensiyaviy yondashuvni takomillashtirish metodikasi	60
Xolmurodova Sarvinoz	
Zamonaviy adabiyotda lider ayol portreti va shaxsiy rivojlanish falsafasi.....	64
G'afforova Dildora Ergashevna	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	69
Yusupova Umida Zayniddin qizi	
Umumta'lim maktabida xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalashda kreativ yondashish texnologiyalarining mazmun-mohiyati.....	74
Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, G'aniyeva Dilfuza A'lam qizi	
Oila muhitining raqamli tadbirkorlik motivatsiyasiga ta'siri: psixologik tahlil	78
Tursunov Lutfulla Sayfullayevich, Boyqobilova Sevinch Fazliddin qizi	
Maktab va muzeylar aloqadorligini ta'minlash asosida o'quvchilarni ma'naviy merosga hurmat ruhida tayyorlashning pedagogik texnologiyasi	81
Nizomxonova Nargizaposhsho Ekrixon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish malakasini shakllantirish.....	86
Xurramova Sojida Abdunazar qizi	
Oliy ta'lim tizimida liderlik kompetensiyalarini takomillashtirishning kompleks yondashuvlari.....	91
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Sport sohasining ommaviyligi va inklyuzivligi	94
Z. N. Urunova, M. Jaborova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik muhitni swot-tahlil qilish va korreksiyalash	97
Sattorova Shirinoy San'atovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishda integrativ yondashuv ..	100
Buvrayev Akram Rustam o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy nutqiga qo'yiladigan talablar	104
Xolmuminova Dilfuza Xolmamatovna	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida ma'naviy-axloqiy fazilatlarining ahamiyati	107
Jumanazarova Diinoza Umurzaqovna	
Hadislar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish	111
Akaboyeva Malika Raxmatovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatish texnologiyasi	114
Beshimova Muazzam Bahodirovna, To'lanboyeva Farangis Ibrohimjon qizi	

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	117
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyasini tarkib toptirish	122
<i>Narmatova Fotima Dilshod qizi</i>	
Organizing Physics Lessons in General Education Schools Based on Gamification Elements	127
<i>Y. A. Mamatokhunov, U. S. Ismoilov, M. A. Muxtorjonova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning samaradorligi....	129
<i>Meyliyeva Sevinch Bozor qizi</i>	
Anoreksiyasi va bulimiyaning psixologik determinantlari hamda klinik jihatlari	132
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, To'raqulova Sevinch Sattorjon qizi</i>	
Koxlear implantli bolalar fonematik eshituvini shakllantirish asosida tovush talaffuzini shakllantirish	136
<i>Bozorov Otobek Yo'ichi o'g'li, Yakubova Asalxon Ulug'bek qizi</i>	
Qisqa masofaga yuguruvchi yosh sportchilarning kuch va tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirishda yillik rejalashtirish samaradorligi	139
<i>Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich</i>	
Разработка модуля автопрокторинга для платформ дистанционного обучения на основе компьютерного зрения и анализа активности пользователя	144
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович</i>	
Определение нарушений академической честности на онлайн-экзаменах на основе компьютерного зрения: алгоритм и эффективность модуля камерaproctor	149
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Zamonaviy ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalari: imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	154
<i>Delov To'Iqin Erkinovich, Gulmirzayeva Zulayho Ko'klanboy qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar psixologiyasiga ta'siri	160
<i>Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi</i>	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashning besh blokli pedagogik modeli	165
<i>Amonov Mirjon Namozovich</i>	
O'smirlarning raqamli texnologiyalarga qaramligi va uning psixologik salomatlikdagi o'rni	170
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Normamatova Aziza Ibroxim qizi</i>	
Qizlarda erta nikohning psixologik omillari va sabablari	174
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv motivlarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	178
<i>Jumayeva Guzal Xayriddin qizi</i>	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda barmoqlar harakati mashqlari asosida kichik motorika va harakat koordinatsiyasini rivojlantirish	183
<i>Mirzakarimov Yuldashboy Abdinabiyevich</i>	
Globalashuv sharoitida yoshlar tashkilotlari orqali milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik strategiyalari.....	187
<i>Axralova Marg'uba Akmalxanovna</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	191
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Zamonaviy ilmiy-texnika taraqqiyoti sharoitida texnologik ta'lim mazmunini STEM yondashuvi asosida integratsiyalash va talabalarning texnik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	196
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich, Qulmamatova Xurshida Abduxamidovna, Barataliyeva Nasiba Maxmadaminovna</i>	
Ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan o'quv jarayonining mazmuniy ta'minoti	202
<i>Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi</i>	
The Influence of a Competency-Based Approach on Educational Quality in Physics Instruction	205
<i>A. Xakimov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, M. A. Ne'matova</i>	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarning ekologik savodxonligini shakllantirishning amaliy holati	208
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilariga ingliz tilini o'rgatishning pedagogik va psixolingvistik xususiyatlari.....	214
<i>Ismoilova Muattar Ilyosovna</i>	
Sharq mutafakkirlarining yoshlarni mehnat va kasb-hunarga o'rgatish bo'yicha qarashlari	219
<i>Alqarov Qodir Xolmatovich, Irmatov Pirmuhammad Normat o'g'li</i>	

Metallar mavzusini interfaol metodlar asosida o'qitish orqali o'quvchilar kreativligini oshirish	222
Murodova Sayyora Qanoatovna	
Moliyaviy terminlarni tarjima qilishning metodologik muammolari	226
Norboyeva Dilafuz Djumaqulovna, Suvonov Ozodbek Jamshid o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida yakuniy nazorat jarayonlarini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida tashkil etishning afzalliklari	230
Abdunabiyeva Kamola Mansurovna	
Pedagogik ta'limda AI-tutor texnologiyalaridan foydalanish: o'zaro ta'sir mexanizmi va samaradorlik tahlili	236
Abdunabiyeva Maftunaxon Solijon qizi	
Talabalarda prokrastinatsiyani kamaytirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	240
Kozimov Sayfulloh Maxammadjon o'g'li	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini rivojlantirish	245
Raximov Zokir Toshtemirovich	
Yosh voleybolchilarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarliklarini oshirishning pedagogik asoslari	249
Temirov Shoirbek Raimjonovich	
Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv jarayonlari mexanizmlarini takomillashtirish	253
Kimsanova Rahnamo Solijonovna	
Milliy kurash vositasida yoshlarning irodaviy sifatlarini rivojlantirish	257
Muratov Muzaffar Shermamatovich	
Xavotirlanish muammosining psixologik-pedagogik adabiyotlarda o'rganilganligi va o'smirlik davrining psixologik xususiyatlari	261
Mutalibjonov Nurillo Iroiljon o'g'li	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning innovatsion va refleksiv asoslari	264
Oblayeva Lobar Erdonovna	
STEM Education Technology: Physics Teaching Methodology and Future Innovations	268
Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Odinakhon Sotvoldiyeva Abdumannob qizi	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariy asoslari	272
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna	
Maktabgacha tarbiya yoshda bolalar kognitiv sohasining tadqiq qilinishi	276
Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi	
Modernization of Physics Teaching Methodology Based on Stream Integration in Vocational Schools	279
S. Z. Zaynobiddinov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Z. M. Orifjonova	
Cultural Competence as a Core Component of Foreign Language Teaching: Theoretical Foundations and Pedagogical Integration	282
Shahlo Obidova	
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning akmeologik madaniyatini rivojlantirishda ART-pedagogik texnologiyalardan foydalanish	286
Shodmonova Shoira Saidovna, Sharifova Dildora Shavkiddin qizi	
Talabalarning to'garak mashg'ulotlari orqali ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yo'llari	290
Turakulova Feruza Mamadoli qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	294
Xoliyeva Sevara Rustam qizi	
Texnologiya darslarida raqamli texnologiyalar vositasida o'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi	298
Xudoyberdiyeva Nilufar Raximqulovna	
Umumta'lim maktablari musiqa darslarida media-kontentlardan foydalanib o'quvchilarda estetik didni shakllantirish	302
Xudoyqulov Asilbek Aziz o'g'li	
Педагогические стратегии профилактики раннего профессионального выгорания у студентов-медиков (в условиях высокой информационной нагрузки)	305
Асророва Мафтунабегим Махаммадризо кизи	
Формирование самооотношения у подростков, переживших насилие	308
Кушакова Наргиза Исламбаевна, Азаркова Миланика Дмитриевна	
Изучение развития эпистемических знаний у учащихся 5-го класса в педагогико-психологической литературе	311
Нехочина Лола Шахобиддиновна	

Когнитивные уровни читательской деятельности в заданиях PIRLS: типология, процессы понимания и система оценивания.....	314
Нуруллаева Шахло Уктамовна, Александра Валерьевна Шаркова	
Oila tushunchasi uning ijtimoiy ahamiyati haqida sharq mutafakkirlarining qarashlari.....	321
Shokirov Xolida O'rozboq qizi, Abdurashidova Sarvinoz Akrom qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarining uyg'unligi	325
Bekmirzayev Shavkat Olim o'g'li	
Global ta'lim tendensiyalari asosida maktabgacha ta'lim mazmunini transformatsiyalash mexanizmlari	329
Haqqiyeva Fotima Olimjonovna	
O'zbekiston mustaqillik taraqqiyotining turli bosqichlarida ta'lim paradigmalarining evolyutsion tahlili	333
Usmonov Salohiddin Dushan o'g'li, Sayfullayeva Parvina	
Malaka oshirish tizimida o'qituvchi-pedagoglarning hamkorlikka asoslangan yondashuvining ilmiy ahamiyati.....	338
Sobirova Lobar Raximovna	
Qutqaruvchilarning maxsus jismoniy tayyorgarligini oshirishda ilmiy-metodologik yondashuvning ahamiyati	343
Abdunosir Abdurasulovich G'afurov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq buzilishi kamchiliklarini bartaraf etishda pedagogik yondashuv	347
To'rayeva Dilbar, Zulayxo Nazarova	
Maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablarining mazmun-mohiyati	350
Samadova Mahliyo, Zulayxo Nazarova	
Harakatli o'yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish	354
Yaxyayeva Sojida Abduraximovna, Mustafayeva Dilfuza Jumanovna	
Multimodal yondashuv asosida talabalarning ekologik kompetensiyalarini takomillashtirish tizimining ahamiyati.....	358
O'sarova Muborak Fahriddinovna	
Oliy ta'lim muassasalarida o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish tizimini loyihalashning tashkiliy-pedagogik asoslari.....	362
Kurbanov Dilmurat Marupjanovich	
Shaxs kamolotida ijtimoiy moslashuv va ma'naviy tarbiyaning ahamiyati	367
Nazira Axmadjonovna Dadaboyeva	
Individual yondashuv asosida maktab o'quvchilarida raqamli o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish va raqamli texnologiyalar integratsiyasi	371
Xaydarova Zilola Normurodovna, Hasanov Samir Xayrulloevich	
Tasviriy san'at mashg'ulotlarida differensial yondashuvning psixologik-pedagogik asoslari	375
Bekmuratova Shoxida Ne'matjonovna	
Onlayn muloqot strategiyalarining talaba kommunikativ kompetensiyasiga ta'siri	379
Davlatova Ra'no Haydarovna, Islomova Shahlo Madat qizi	
Ajrim yoqasidagi oilalarni ijtimoiy-psixologik reabilitatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish.....	385
Tojibayeva Nargiza Keldibekovna	
Raqamli muhitda yolg'izlik fenomenining nazariy tahlili.....	389
Turg'unboyeva Nodira Baxtiyor qizi	
Психологические последствия буллинга для личности подростка и его социализации.....	392
Амирова Луиза Маратовна	
Ta'lim jarayonida onlayn so'rov va refleksiya texnologiyalarining didaktik samaradorligi: nazariy va empirik tahlil	395
Majidov Anvar Tuychiyevich	
Влияние семейных кризисов на развитие личности.....	399
Туракулова И. Х.	
Комплексный подход к профилактике нарушений осанки у детей дошкольного возраста.....	403
Хасанова Галина Мамутовна	
Talabalarda milliy qadriyatlar asosida kasbiy kompetentlikni shakllantirishning psixologik-pedagogik texnologiyasi mazmuni.....	407
Xudoyqulova Zarifa Ummatqulovna	
Intellectual axborot tizimlari asosida ta'lim boshqaruvini avtomatlashtirish	413
Ernazarov Zohid Nazarovich	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	418
Shaxnoza Allaberganova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishning nazariy-metodologik va falsafiy asoslari	421
Aknur Junisova	
Pedagogical Strategies for Forming Social Responsibility and Active Citizenship Competence in Primary Education.....	425
Aknur Zhunisova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy xavf turlarini tasniflash va ekotizimli yondashuv asosida diagnostika qilishning pedagogik imkoniyatlari	430
Manzura Qosmuratova	
Raqamli pedagogika va interaktiv innovatsiyalar asosida xorijiy til o'qitish: yangi ufqlar va ta'lim samaradorligi	437
Jumayeva Gulxan Amrullayevna	
Principles of Multilevel Assessment in Speaking.....	441
Billayeva Shohida Dilshod qizi	
Ingliz tili mutaxassslarining uslubiy kompetensiyasi va kommunikativ-metodik kompetensiyasi masalalari muammolari	444
Azimova Maxfuza Hasanovna	
Sun'iy intellektning ta'limda qo'llanilishi va talabalar qadriyatlar tizimi rivojlanishiga ijtimoiy-psixologik ta'siri	448
Boboyev Xamdani Ataxanovich	
Muloqot: shifokor va bemor muloqotining psixologik xususiyatlari	451
Isroilova O'g'iloy Isroil qizi, Davronov Abdurahob Turg'unbo'y o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarni web lohiyalar va axborotlashgan ta'limdan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishning asosiy xususiyatlari	454
Jo'rayev Qo'ldoshjon Ismatullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari	460
Mirzaolimova Munira	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning nazariy asoslari.....	465
Musayev Ashurali Shamshidinovich	
Ona tili ta'limida kreativ salohiyatni rivojlantirishning faoliyatli xususiyatlari	469
Qurbonova Oysha Beknazarovna, Qo'z'aliyeva Gulshoda Baxtiyor qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy jahon ta'lim texnologiyalarining ahamiyati	472
Sagdatdinova Maftuna Nuratdin qizi	
Ikkinchi jahon urushi davrida front ortida o'zbek xotin-qizlarining qahramonliklari (1941–1945).....	475
Saidova Iroda Xursandovna	
Maktab menejmenti: ma'muriy boshqaruvdan inson kapitalini rivojlantirishga o'tish.....	479
Tursunpo'latov Farxodjon Xoshimjon o'g'li	
Jismoniy tarbiya tizimida jismoniy tayyorgarlik sinovlari orqali salomatlikni baholashning kompleks yondashuvi	485
Usmonov Mansur Qurbonmurotovich	
Kredit modul tizimida bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining fasilitatorlik kompetensiyalarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	489
Xamidova Sabrina Abdurahob qizi	
Sun'iy intellekt vositalari yordamida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	496
Akhmedov Hasan Uzairovich	
Slalomda eshakk eshuvchi sportchilarning psixologik xususiyatlari	502
Abdakimov O'tkirbek Abduraupovich	
O'smirlarda o'z-o'zini baholash shakllanishiga oilaviy munosabatlarning psixologik ta'siri	506
Duvlayeva Yulduz Kubayevna	
Talabalarning raqamli savodxonligini fanlararo integratsiya asosida rivojlantirishning dasturiy ta'minotini joriy etish metodikasi	511
Ergasheva Xilolaxon Muydinjonovna	

“Nofilologik oliy ta’lim muassasalarida kasbiy ingliz tili darslarida kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishda vaziyatli o’qitish” (Situational learning) metodlaridan samaradorli foydalanish	515
Ilhomova Sh. I.	
Sanogen tafakkurini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	522
Komilov Izzatillo Ikromjonovich	
Nikoh ajralishlarining ob’ektiv va sub’ektiv sabablari o’rtasidagi statistik tahlilni baholash	525
Shodiyeva Nodira Normamatovna	
Tinglovchilarda refleksiv ko’nikmalarni rivojlantirishdagi zamonaviy texnologiyalari	528
Usmanaliyeva Orzigul	
Shaxs tizimidagi karakterologik aksentuatsiyalar suitsidal xulq-atvorni paydo qiluvchi psixologik omil sifatida	531
Eshqulov Shavkat Rustam o’g’li	
Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarini tayyorlashda pedagogik innovatsiyalar xususiyatlari	536
Muxayyo G’ulomovna Muminjonova	
Maktabgacha ta’limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	540
Xoldorova Mashxura G’ulomovna	
Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarining konfliktologik komponentlarini rivojlantirish	544
Xadicha Muxammadiyeva Karomatovna, Zaripova Xolida Baxtiyor qizi	
Boshlang’ich sinf matematika darslarida “5E” modeli asosida ta’lim jarayonini tashkil etish tamoyillari	549
Karimova Sevara Shaxriddin qizi	
XIX asr Qo’qon adabiy muhitida hajviyot badiiyati (Muqimiy, Zavqiy, Furqat, Qoriylar ijodi misolida)	552
Abduraximova Zuxroxon Soyibjon qizi	
Ta’lim tizimida pedagoglarning stressga bardoshlilikini oshirishning innovatsion yondashuvlari	557
Usanova Bahoroy Eshpo’lat qizi	
Дидактические возможности искусственного интеллекта в дифференцированном обучении младших школьников	562
Мухтарова Лобар Абдиманнабовна, Шихназарова Сайёра	
Nutq madaniyatini rivojlantirishga yo’naltirilgan mashqlar va topshiriqlar tizimi	566
Muxtarova Lobar Abdimannabovna, Chorshanbiyeva Mahliyo Sherali qizi	
Interaktiv metodlar orqali raqamli savodxonlikni rivojlantirish	571
Jahonova Xolida G’anisher qizi	
Badiiy pedagogika va virtual muzey integratsiyasi asosida talabalarda ma’naviy-axloqiy qadriyatlar tizimini rivojlantirish	576
D. N. Adilova, M. A. Irgashova	
Badiiy matnda takror qurilmalarning qo’llanishi: “Otamdan qolgan dalalar” romani misolida	579
Gulzoda Uzoqova Ramazonovna	
Raqamli turizm texnologiyalari asosida boshlang’ich sinf o’quvchilarida madaniy-ijtimoiy ko’nikmalarni rivojlantirish modeli va metodik ta’minoti	584
Ismatova Dilorom Hotam qizi	
Ijtimoiy tarmoqlarning o’smirlar o’z-o’zini baholashiga psixologik tasiri	589
Karatayeva Zamira Zakrulla qizi, Anvarova Muslima Boburjon qizi	
Ichki va tashqi motivatsiyaning talabalar faoliyatidagi roli	594
M. K. Muradova	
Talabalarda ehtimoliy tafakkurni rivojlantirishda cheksiz o’lchamli stoxastik operatorlar dinamikasidan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	596
Madina Rasulova	
Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarining kreativ fikrlashini shakllantirish metodikasi	600
Mallayeva Gulshada Maxmudjonovna, Kurbanov Fazliddin Batirovich	
O’quvchilarning mustaqil ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish texnologiyalari	604
Mamadaliyeva Barnoxon Ibragimovna	
Tibbiy-pedagoglarda akmeologik yondashuv asosida pedagogik madaniyatni shakllantirishning tarkibiy qismlari, mezonlari va ko’rsatkichlari	606
Xayitova Shahnoza Daniyarovna	

“NOFILOLOGIK OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA KASBIY INGLIZ TILI DARSLARIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA VAZIYATLI O'QITISH” (SITUATIONAL LEARNING) METODLARIDAN SAMARADORLI FOYDALANISH

UDK 378.147:811.111:37.026

Ilhomova Sh. I.

Samarqand davlat chet tillari instituti
 Ingliz tili o'qitish metodikasi kafedrasida assistent o'qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada nofilologik yo'nalishlardagi (texnik, iqtisodiy, tibbiy) oliy ta'lim muassasalarida kasbiy ingliz tili darslarida vaziyatli o'qitish (situational learning) metodini qo'llash orqali talabalarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish masalasi ko'rib chiqilgan. Tadqiqot 72 nafar talaba ishtirokida Toshkent davlat texnika universiteti va Samarqand davlat universitetida bir akademik semestr (16 hafta) davomida o'tkazilgan. Ishlab chiqilgan 6 bosqichli tsiklik metodik model asosida tajriba guruhi kasbiy muloqot ko'nikmalari bo'yicha nazorat guruhidan sezilarli darajada yuqori natijalarni ko'rsatdi: og'zaki muloqot +31%, yozma nutq +23%, leksik zaxira +36%, muloqot ishonchi +47%. Maqolada vaziyatli o'qitish metodining nazariy asoslari, turli kasbiy vaziyat turlari, ularni darsga integratsiya qilish modeli, jadvallar va diagrammalar taqdim etilgan.

Kalit so'zlar: vaziyatli o'qitish, kommunikativ kompetentsiya, kasbiy ingliz tili (ESP), nofilologik ta'lim, muloqot madaniyati, rol o'yinlari, autentik vaziyatlar, situational learning.

Abstract: This article examines the development of communicative competence among students of non-philological fields (technical, economic, and medical specialties) through the application of the situational learning method in ESP (English for Specific Purposes) classes. The study was conducted over one academic semester (16 weeks) with the participation of 72 students from Tashkent State Technical University and Samarkand State University. Based on the developed six-stage cyclic methodological model, the experimental group demonstrated significantly higher results compared to the control group: oral communication +31%, written communication +23%, vocabulary acquisition +36%, and communication confidence +47%. The article presents the theoretical foundations of situational learning, different types of professional situations, a model for integrating them into classroom instruction, as well as tables and diagrams.

Key words: situational learning, communicative competence, ESP (English for Specific Purposes), non-philological education, communication culture, role-playing, authentic situations, situational learning.

Аннотация: В данной статье рассматривается проблема развития коммуникативной компетенции студентов нефилологических направлений (технических, экономических, медицинских) посредством применения метода ситуационного обучения (situational learning) на занятиях по профессиональному английскому языку. Исследование проводилось в течение одного академического семестра (16 недель) с участием 72 студентов Ташкентский государственный технический университет и Самаркандский государственный университет. На основе разработанной 6-этапной циклической методической модели экспериментальная группа показала значительно более высокие результаты по сравнению с контрольной группой: устная коммуникация +31%, письменная речь +23%, словарный запас +36%, уверенность в общении +47%. В статье представлены теоретические основы ситуационного обучения, виды профессиональных ситуаций, модель их интеграции в учебный процесс, а также таблицы и диаграммы.

Ключевые слова: ситуационное обучение, коммуникативная компетенция, профессиональный английский язык (ESP), нефилологическое образование, культура общения, ролевые игры, аутентичные ситуации, situational learning.

KIRISH

Globalashuv va xalqaro integratsiya jarayonlari ta'lim tizimiga yangi talablar qo'yimoqda. Bugun texnik, iqtisodiy, tibbiy va boshqa nofilologik yo'nalishlardagi mutaxassislar uchun ingliz tilida erkin muloqot yuritish qobiliyati kasbiy malakalar qatoridagi zaruriy shartga aylanib bormoqda. Xalqaro konferensiyalarda ishtirok etish, chet ellik hamkorlar bilan muzokaralar olib borish, xorijiy ilmiy manbalardan foydalanish va ingliz tilida ilmiy nashr chop etish - bularning barchasi kasbiy muloqot kompetentsiyasini talab etadi.

Biroq nofilologik yo'nalishlar uchun mo'ljallangan ingliz tili o'quv dasturlari ko'pincha grammatik qoidalar va tarjimaga yo'naltirilgan an'anaviy metodlarga asoslanib, real kasbiy muloqot vaziyatlarini yetarlicha qamrab olmaydi. Natijada talabalar grammatika qoidalarini yod olgan holda haqiqiy kasbiy muloqot vaziyatlarida qiynaladilar. Bu holatni Stephen Krashen (1982) "bilim-kompetentsiya bo'shlig'i" deb atagan bo'lib, uni bartaraf etish zamonaviy metodikaning dolzarb muammosi hisoblanadi ^[1].

Vaziyatli o'qitish (situational learning) metodi ushbu bo'shliqni to'ldirish uchun kuchli vosita sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu metod talabalarni real hayotiy yoki kasbiy vaziyatlarga imkon qadar yaqin muhitga joylab, autentik muloqot tajribasini shakllantiradi. Jean Lave va Etienne Wenger (1991) tomonidan asoslangan "situated cognition" nazariyasi ko'rsatdiki, insonlar bilim va ko'nikmalarni kontekstdan ajratilgan holda emas, balki muayyan vaziyatda faoliyat davomida eng samarali tarzda egallaydilar ^[2].

Ushbu tadqiqotning maqsadi - nofilologik oliy ta'lim muassasalarida kasbiy ingliz tili darslarida vaziyatli o'qitish metodini qo'llashning kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishdagi samaradorligini empirik asosda aniqlash va metodik asoslarini ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kommunikativ kompetentsiya nazariyasi Dell Hymes (1972) tomonidan kiritilgan bo'lib, Michael Canale va Merrill Swain (1980) uni to'rtta komponent - grammatik, sotsiolingvistik, diskursiv va strategik kompetentsiyalar shaklida tizimlashtirdi ^[3, 4].

Keyinchalik Lyle Bachman (1990) bu modelni kengaytirib, funktsional kompetentsiyani ham qo'shdi ^[5]. Ushbu tadqiqotda kommunikativ kompetentsiya oltita komponent: lisoniy, pragmatik, diskursiv, strategik, sotsiolingvistik va affektiv komponentlar orqali baholandi.

Vaziyatli o'qitish metodologiyasini asoslashda Lev Vygotsky (1978)ning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi ^[6]. Vygotskiy ko'rsatdiki, talabalar mustaqil bajara olmaydigan, ammo rahbarlik yoki hamkor yordamida bajara oladigan vazifalar o'rganish uchun eng samarali zonani tashkil etadi. Vaziyatli o'qitish aynan shu prinsipga tayanadi - talabani biroz murakkab, ammo erishish mumkin bo'lgan muloqot vaziyatiga solib, uning potentsialini rivojlantiradi.

Kasbiy ingliz tili (ESP - English for Specific Purposes) sohasida Tony Dudley-Evans va Maggie Jo St. John (1998) nofilologik talabalar uchun kurs tuzishning asosiy prinsiplarini belgilab berdi ^[7]. Ular ta'kidladiki, ESP kurslari talabaning haqiqiy kasbiy ehtiyojlariga asoslanishi, muloqot materiallari autentik bo'lishi va o'qish jarayoni real vaziyatlarga yo'naltirilishi zarur. Ushbu talabalar bevosita vaziyatli o'qitish metodologiyasi bilan mos keladi.

O'zbekistonda ESP va kommunikativ metodologiya sohasidagi tadqiqotlar so'nggi yillarda intensiv ko'paydi. Yusupova (2021) texnik yo'nalish talabalari uchun kommunikativ vaziyat asosidagi mashg'ulotlar to'plamini ishlab chiqib, eksperimental yo'l bilan uning samaradorligini tasdiqladi ^[8].

Xoliqov va Norqo'ziyev (2023) esa oliy ta'limda rol o'yini va simulyatsiya metodlarini qo'llash tajribasini umumlashtirdi ^[9]. Biroq nofilologik yo'nalishlar uchun maxsus, kasbiy vaziyatlar asosida qurilgan kompleks metodik model hali yetarlicha ishlab chiqilmagan.

Vaziyatli o'qitish metodining nazariy poydevori uchta asosiy kontsepsiyaga tayanadi.

Birinchi - "**situated cognition**" (**vaziyatga bog'liq bilish**) **nazariyasi**: bilim va ko'nikmalar real kontekstda qo'llanilgandagina to'liq o'zlashtiriladi (Brown, Collins & Duguid, 1989) ^[10].

Ikkinchi - "**experiential learning**" (**tajriba asosidagi o'rganish**): David Kolb (1984) modeli bo'yicha o'rganish tsikli to'rtta bosqichni - aniq tajriba, refleksiv kuzatish, abstrakt kontseptualizatsiya va faol tajriba - o'z ichiga oladi ^[11].

Uchinchi - "**communicative language teaching**" (**CLT**): til o'rganish uning kommunikativ funksiyasini amalga oshirish orqali erishiladi (Littlewood, 1981) ^[12].

ESP kontekstida vaziyatli o'qitish quyidagi prinsiplarga asoslanadi:

- (1) autentiklik - muloqot materiallari va vaziyatlari real kasbiy hayotdan olinadi;
- (2) maqsadlilik - har bir vaziyat aniq kommunikativ maqsadga ega bo'ladi;

- (3) kontekstualizatsiya - til vositalari ularning qo'llanilish konteksti bilan birga o'rgatiladi;
- (4) interaktivlik - talabalar o'rtasida va talaba-o'qituvchi o'rtasida jonli muloqot bo'ladi;
- (5) refleksivlik - har bir vaziyat yakunida tahlil va o'z-o'zini baholash amalga oshiriladi.

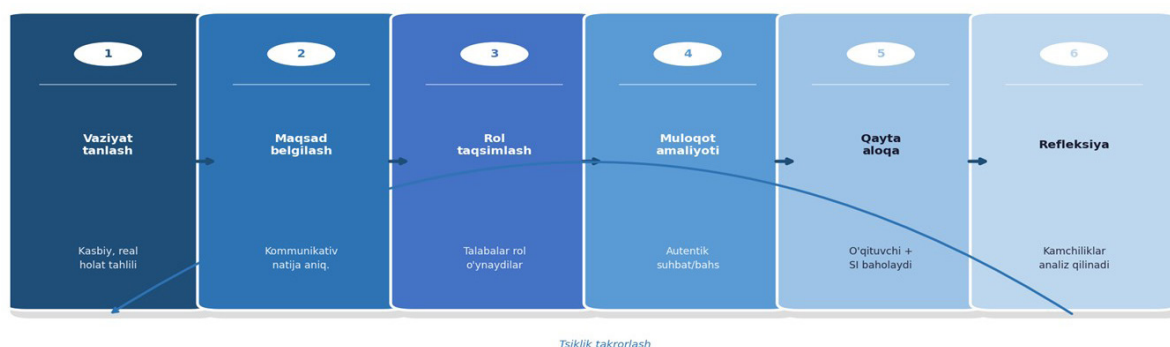
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Nofilologik yo'nalishlar uchun ushbu prinsiplarni amalga oshirishda kasbiy vaziyatlar to'plamini to'g'ri tuzish muhim ahamiyatga ega. Texnik yo'nalish uchun laboratoriya hisobotlarini taqdim etish, muhandislik loyihalarini muhokama qilish, xorijiy mijoz bilan texnik muzokaralar kabi vaziyatlar; iqtisodiy yo'nalish uchun biznes-taklif taqdimoti, moliyaviy hisobot tahlili, shartnoma muzokaralari; tibbiy yo'nalish uchun bemor bilan muloqot, tibbiy hisobotni izohlash, xalqaro tibbiy anjumanda qatnashish kabi vaziyatlar namunali va samarali hisoblanadi.

1-jadval: Nofilologik yo'nalishlar uchun kasbiy vaziyat turlari tasnifi

Vaziyat turi	Yo'nalish	Kommunikativ maqsad	Guruh hajmi	Davomiyligi
Kasbiy taqdimot	Barcha	Og'zaki nutq, ishontirish	Yakka/juft	20 daqiqa
Rol o'yini (negotiation)	Iqtisodiy	Muzokaralar, kelishuv	3-5 nafar	30 daqiqa
Laboratoriya hisoboti	Texnik	Yozma + og'zaki nutq	Juft	25 daqiqa
Kliniq ko'rik simulyasiyasi	Tibbiy	Anamnez, tushuntirish	Juft	20 daqiqa
Konferensiya munozarasi	Barcha	Bahs, argumentatsiya	Guruh	40 daqiqa
Xorijiy ish yozishmasi	Barcha	Yozma kasbiy muloqot	Yakka	15 daqiqa
Intervyu (ish uchun)	Barcha	O'z-o'zini taqdim qilish	Juft	20 daqiqa

Tadqiqot jarayonida nofilologik yo'nalishdagi talabalar uchun maxsus moslashtirilgan 6 bosqichli tsiklik metodik model ishlab chiqildi (3-rasm). Bu model Kolb (1984) ning tajriba asosidagi o'rganish tsikli va CLT metodologiyasining asosiy prinsiplarini sintezlagan holda tuzildi.

1-rasm: Vaziyatli o'qitish metodining 6 bosqichli tsiklik modeli (muallif ishlanmasi)

Birinchi bosqich - vaziyat tanlash: o'qituvchi talabalar kasbiy yo'nalishiga mos autentik muloqot vaziyatini tanlaydi. Vaziyat real hayotiy asosga ega bo'lishi, talabaning hozirgi bilim darajasidan biroz yuqori turishi va aniq kommunikativ maqsadga ega bo'lishi zarur.

Ikkinchi bosqich - maqsad belgilash: mashg'ulot boshida talabalar kutilayotgan kommunikativ natijadan xabardor qilinadi. "Bu vaziyatda siz nima qila olishingiz kerak?" savoli asosida maqsad aniq shakllantiriladi. Bu bosqich talabalar motivatsiyasini oshiradi va e'tiborni aniq yo'nalishga yo'naltiradi.

Uchinchi bosqich - rol taqsimlash: talabalar vaziyatdagi ishtirokchi rollarini oladilar. Rol kartalari yoki qisqacha tavsifnomalar yordamida har bir ishtirokchining maqsadi, pozitsiyasi va imkoniyatlari belgilanadi. Bu bosqich talabaning identifikatsiya hissi va mas'uliyat sezgisini shakllantiradi.

To'rtinchi bosqich - muloqot amaliyoti: talabalar berilgan vaziyatni ingliz tilida jonli amalga oshiradilar. O'qituvchi bevosita aralashmaydi, faqat kuzatib, eslatmalar qiladi. Bu bosqich kommunikativ kompetentsiyaning amaliy sinovini tashkil etadi.

Beshinchi bosqich - qayta aloqa (feedback): o'qituvchi va tengdoshlar tomonidan tuzilgan konstruktiv fikr-mulohazalar beriladi. Hozirgi kunda SI vositalaridan (nutq tahlili, yozma tekshirish) ham foydalaniladi. Xatolar "xato sifatida emas, o'rganish imkoniyati sifatida" ko'rsatiladi.

Oltinchi bosqich - refleksiya: talabalar o'z muloqot jarayonini tahlil qiladilar. "Nima yaxshi chiqdi?", "Nima qiyin bo'ldi?", "Keyingi safar qanday qilardim?" kabi savollar asosida metakognitiv ko'nikmalar rivojlantiriladi. So'ngra tsikl yangi yoki murakkabroq vaziyat bilan qayta boshlanadi.

Tadqiqot kvazi-eksperimental dizayn asosida Toshkent davlat texnika universitetida (texnik yo'nalish, 38 nafar) va Samarqand davlat universiteti iqtisodiyot fakultetida (30 nafar, umumiy n=72) 2023–2024 o'quv yilining bahorgi semestri davomida (16 hafta) o'tkazildi.

2-jadval: Tadqiqot dizayni va ishtirokchilar tavsifi

Ko'rsatkich	Tajriba guruhi	Nazorat guruhi
Talabalar soni	36 nafar	36 nafar
O'rtacha yoshi	19.4 yil	19.6 yil
Boshlang'ich daraja	A2-B1 (tekislanib tanlandi)	A2-B1 (tekislanib tanlandi)
O'qitish usuli	Vaziyatli o'qitish + an'anaviy	Faqat an'anaviy metod
Haftalik dars soati	4 soat (2+2)	4 soat (2+2)
Baholash vositasi	IELTS rubrik + ekspert	IELTS rubrik + ekspert

Baholash metodlari:

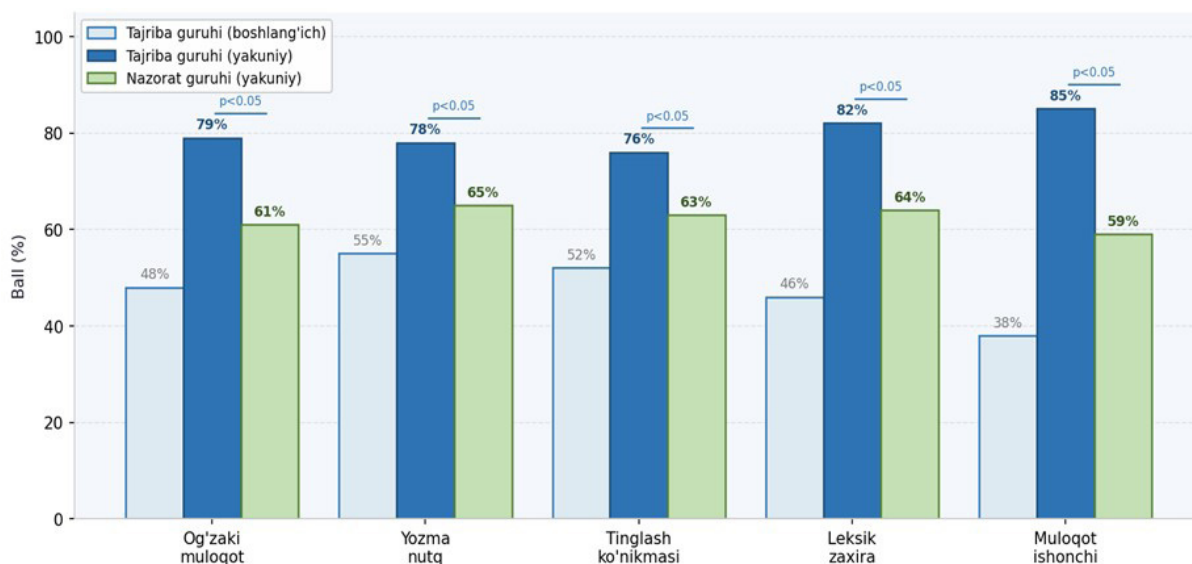
- (1) **Pre-test va post-test** - IELTS speaking va writing rubrik mezonlari asosida;
- (2) **Ekspert baholash** - ikki mustaqil ekspert tomonidan muloqot lavhalarini videoyozuvi ko'rib chiqildi;
- (3) **Kuzatuv protokoli** - har bir mashg'ulotda o'qituvchi kuzatuv jurnali to'ldirdi;
- (4) **So'rovnomma** - Likert 5 balli shkala orqali talabalar fikr-mulohazalari yig'ildi.

Barcha natijalar Student t-testi ($p < 0.05$) orqali statistik tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

6.1. Umumiy kommunikativ kompetentsiya natijalari

Semestr yakunida tajriba va nazorat guruhlari o'rtasidagi farq barcha ko'rsatkichlar bo'yicha statistik jihatdan sezilarli ekanligi tasdiqlandi ($p < 0.05$). 1-rasm ushbu farqni yaqqol ko'rsatmoqda:

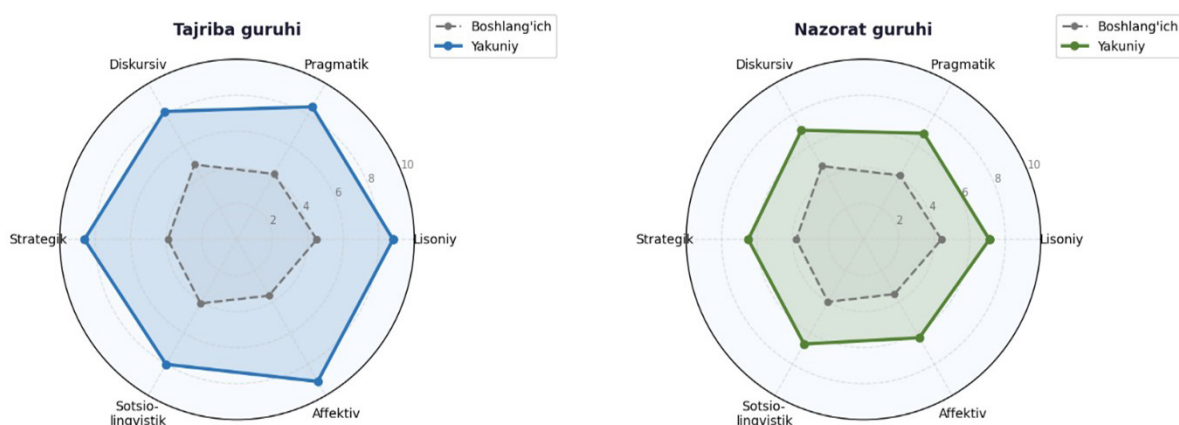
2-rasm: Tajriba va nazorat guruhlari natijalarining taqqoslanishi (n=72, p<0.05)

Tajriba guruhida og'zaki muloqot ko'nikmasi 48% dan 79% ga (o'sish: +31%), yozma nutq 55% dan 78% ga (+23%), tinglash ko'nikmasi 52% dan 76% ga (+24%), leksik zaxira 46% dan 82% ga (+36%), muloqot ishonchi 38% dan 85% ga (+47%) oshdi. Nazorat guruhida esa mos ravishda: +14%, +10%, +11%, +18%, +22% o'sish kuzatildi.

6.2. Kommunikativ kompetensiya komponentlari tahlili

2-rasm radar diagrammada ikkala guruhning oltita komponent bo'yicha boshlanish va yakuniy natijalarini ko'rsatmoqda:

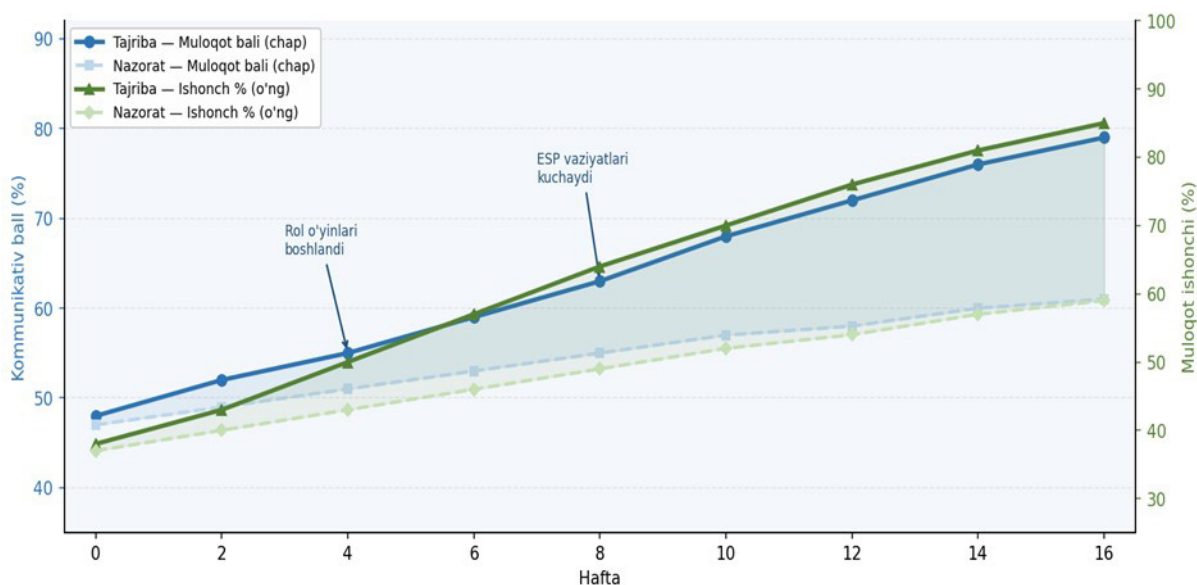

3-rasm: Kommunikativ kompetensiya komponentlari dinamikasi (10 balli shkala, n=72)

Radar diagramma tahlili shuni ko'rsatadiki, tajriba guruhida ayniqsa affektiv komponent (muloqot ishonchi: 3.6→9.1 ball) va pragmatik komponent (4.2→8.5 ball) bo'yicha o'sish eng yuqori bo'ldi. Bu natija vaziyatli o'qitish metodining "xavfsiz muloqot muhiti" yaratish va til vositalarini kontekstga bog'lab o'rgatish imkoniyatini to'liq tasdiqlaydi. Lisoniy komponent bo'yicha o'sish ham sezilarli (4.5→8.8), biroq nisbatan past - bu an'anaviy grammatika mashqlari bilan to'ldirish zarurligini ko'rsatadi.

6.3. Dinamik o'zgarish tahlili

4-rasm semestr davomida ikki guruh ko'rsatkichlarining haftalik dinamikasini ifodalaydi:

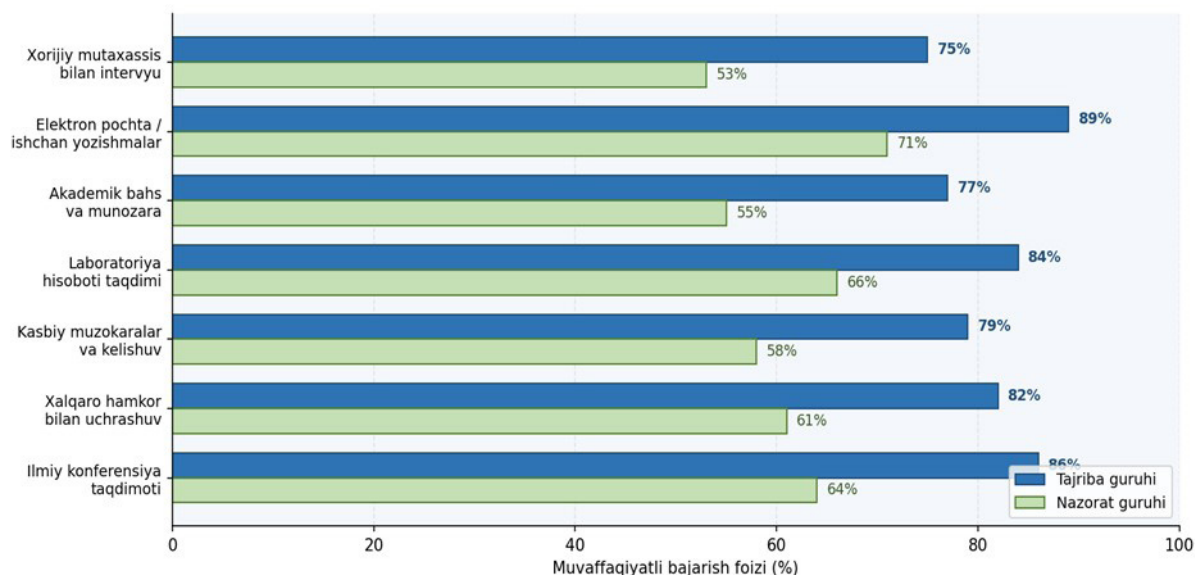
4-rasm: Kommunikativ kompetensiya va muloqot ishonchining semestr davomida dinamikasi

Chiziqli grafik tahlili uchta muhim xulosaga olib keladi:

- (1) Tajriba guruhida o'sish 4-8-haftalarda eng tez sur'atda bo'lgan - bu davr rol o'yinlari va simulyatsiya mashg'ulotlarining intensiv joriy etilishiga to'g'ri keladi;
- (2) Nazorat guruhida o'sish kuzatilsa-da, u sekinroq va kamroq amplitudali;
- (3) 12-haftadan keyin tajriba guruhida o'sish sur'ati biroz pasaygan - bu "platoga" xos holat bo'lib, yangi murakkab vaziyatlar bilan stimulyatsiya zarurligini ko'rsatadi.

6.4. Kasbiy vaziyat turlari bo'yicha natijalar

5-rasm turli kasbiy vaziyat turlarida ikkala guruhning samaradorlik ko'rsatkichlarini taqqoslaydi:

5-rasm: Kasbiy vaziyat turlari bo'yicha kommunikativ ko'nikmalar bajarilish darajasi (n=72)

5-rasm ko'rsatadiki, tajriba guruhida eng yuqori natija "elektron pochta / ishchan yozishmalar" (89%) va "ilmiy konferensiya taqdimoti" (86%) vaziyatlarida qayd etilgan. Bu vaziyatlar darsda eng ko'p mashq qilingan turlar bo'lganligi bilan izohlanadi. "Xorijiy mutaxassis bilan intervyu" (75%) bo'yicha natijalar pastroq - bu guruh uchun stressli va noaniq vaziyat hisoblanib, kelajakda ko'proq e'tibor talab etadi. Nazorat guruhi barcha vaziyatlar bo'yicha 53-71% oralig'ida qoldi.

Tadqiqot natijalarini xalqaro tadqiqotlar bilan taqqoslaganda, umumiy tendentsiya bir xil ekanligini ko'rish mumkin. Masalan, Mishan (2005) ham autentik materiallar va vaziyatlar asosida qurilgan ESP kurslarida kommunikativ kompetentsiya sezilarli tezroq rivojlanishini ta'kidlagan [13]. Biroq ushbu tadqiqot bir qator o'ziga xos jihatlari bilan ajralib turadi: birinchidan, O'zbekiston nofilologik oliy ta'lim muhitining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan; ikkinchidan, tsiklik 6 bosqichli modelni taklif qilgan; uchinchidan, affektiv komponent - muloqot ishonchini alohida o'lchov sifatida ajratib o'rganib, uning yuqori o'sishini qayd etgan (+47%).

Ayrim cheklovlar ham mavjud. Tadqiqot o'rtacha kichik namuna (n=72) asosida o'tkazilgan. Ikkala universitetdagi ta'lim muhiti va o'qituvchilar profili farq qilishi natijaga ta'sir qilgan bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, natijalarning uzoq muddatli saqlanuvchanligini o'rganish uchun kuzatuv (follow-up) tadqiqoti zarur.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

3-jadval: Vaziyatli o'qitishni joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar

No	Tavsiya	Amalga oshirish yo'li	Kutilgan natija
1	Kasbiy vaziyatlar banki yaratish	Yo'nalish bo'yicha 30+ autentik vaziyat to'plash	ESP materiallari boyiydi
2	6 bosqichli modelni joriy etish	O'qituvchilar uchun malaka kursi o'tkazish	Izchil metodik yondashuv
3	Videoyozuv va tahlil	Darslarni yozib, talabalar bilan ko'rish	O'z-o'zini baholash oshadi
4	SI vositalarini qo'llash	Nutq tahlili ilovalarini feedback uchun	Qayta aloqa sifati yaxshilanadi
5	Kasbiy mehmonga taklif	Amaliyotchi mutaxassislarni darsga jalb etish	Autentiklik oshadi
6	Talabalar portfolio	Har semestr muloqot lavhalarini yig'ish	O'sish dinamikasi ko'rinadi

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot nofilologik oliy ta'lim muassasalarida vaziyatli o'qitish metodini kasbiy ingliz tili darslarida qo'llash talabalarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirishda an'anaviy metodlardan sezilarli darajada samaraliroq ekanligini empirik asosda isbotladi. Tajriba guruhida barcha oltita kommunikativ kompetentsiya komponenti bo'yicha statistik jihatdan muhim o'sish kuzatildi ($p < 0.05$), ayniqsa affektiv komponent (muloqot ishonchi: +47%) va leksik zaxira (+36%) sohasida natijalar e'tiborga molik.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan 6 bosqichli tsiklik metodik model -vaziyat tanlash, maqsad belgilash, rol taqsimlash, muloqot amaliyoti, qayta aloqa va refleksiya - nofilologik yo'nalishlar uchun kasbiy ingliz tili ta'limining amaliy asosini tashkil etadi va keng qo'llanishga tavsiya etiladi.

Kelajakdagi tadqiqotlar:

- (1) katta namunada takrorlash ($n > 200$);
- (2) turli nofilologik yo'nalishlar (tibbiy, huquqiy, pedagogik) bo'yicha alohida o'rganish;
- (3) vaziyatli o'qitish va SI texnologiyalarini kombinatsiyalashning qo'shimcha samarasi;
- (4) natijalarning bir yillik saqlanuvchanligini kuzatish kabi yo'nalishlarda davom ettirilishi maqsadga muvofiq.

Yakuniy xulosa sifatida ta'kidlash joizki, vaziyatli o'qitish metodi o'qituvchidan yuqori pedagogik mahorat, ijodiy yondashuv va doimiy yangilanib borishni talab etadi. Ammo uning natijalari - o'ziga ishongan, kasbiy muloqotga tayyor mutaxassis - bu mehnati ortiqcha bo'lmasligini to'liq asoslaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Krashen, S. D. Principles and Practice in Second Language Acquisition. - Oxford: Pergamon Press, 1982. - 202 p.
2. Lave, J., Wenger, E. Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation. - Cambridge: Cambridge University Press, 1991. - 138 p.
3. Hymes, D. On communicative competence // Sociolinguistics / Eds. J. B. Pride, J. Holmes. - Harmondsworth: Penguin, 1972. - P. 269-293.
4. Canale, M., Swain, M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing // Applied Linguistics. - 1980. - Vol. 1, № 1. - P. 1-47.
5. Bachman, L. F. Fundamental Considerations in Language Testing. - Oxford: Oxford University Press, 1990. - 408 p.
6. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. - Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. - 159 p.
7. Dudley-Evans, T., St. John, M. J. Developments in English for Specific Purposes. - Cambridge: Cambridge University Press, 1998. - 301 p.
8. Yusupova, G. R. Texnik yo'nalish talabalari uchun kommunikativ vaziyat asosidagi mashg'ulotlar tizimi // Pedagogika. - 2021. - № 2(4). - B. 88-97.
9. Xoliqov, A., Norqo'ziyev, B. Oliy ta'limda rol o'yini va simulyatsiya metodlari // SamDU ilmiy axboroti. - 2023. - № 1. - B. 45-54.
10. Brown, J. S., Collins, A., Duguid, P. Situated cognition and the culture of learning // Educational Researcher. - 1989. - Vol. 18, № 1. - P. 32-42.
11. Kolb, D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. - New Jersey: Prentice-Hall, 1984. - 256 p.
12. Littlewood, W. Communicative Language Teaching. - Cambridge: Cambridge University Press, 1981. - 114 p.
13. Mishan, F. Designing Authenticity into Language Learning Materials. - Bristol: Intellect Books, 2005. - 378 p.
14. Richards, J. C., Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. - 3rd ed. - Cambridge: Cambridge University Press, 2014. - 430 p.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.